

a debreceni VI. számú csendőrkerületben:

Zeke Lajos 1. o. tsh, Szilágyi József 2. o. tsh, Molnár György 2. o. tsh, Debreceni József 3. o. tsh, Fodor Ferenc cs., Bordák János 2. o. tsh, Füzy György 2. o. tsh, Fülöp Imre 2. o. tsh, Góz István 2. o. tsh, Joek Mihály 2. o. tsh, Kiss János 2. o. tsh, Nobik József 2. o. tsh, Paróczai József 2. o. tsh, váczl Nagy János 3. o. tsh, T. Nagy Imre ftörm., Simicz József ftörm.

a miskolci VII. számú csendőrkerületben:

Koós György 2. o. tsh, Balogh Gyula 3. o. tsh, Dávid András 3. o. tsh, Eröss Károly 3. o. tsh, Szabó Ferenc 3. o. tsh, Tóth János II. 3. o. tsh, Helyes Sándor ftörm., Seress Gergely 2. o. tsh, K. Molnár János cs., Gödri József 2. o. tsh, Horváth Vince 2. o. tsh, Gál Imre 2. o. tsh, vitéz Szilágyi István 2. o. tsh, Mészáros Gábor 3. o. tsh, Varga L. Gyula 3. o. tsh, Szakály Imre 3. o. tsh, Balázs István ftörm., Mányi János ftörm., Ambrus Agoston 2. o. tsh, Balogh Barta András 2. o. tsh, Bogár József 2. o. tsh, Csáthy Lajos 2. o. tsh, Derecskei János 2. o. tsh, Magyar Áron 2. o. tsh, Szilágyi Lajos 2. o. tsh, Bogár József 2. o. tsh, Vasenyizki István cs., Suri András 2. o. tsh, Szász József 3. o. tsh, Mészáros János 3. o. tsh, Laczovics Sándor 3. o. tsh, Homonnai András 3. o. tsh, Tölgyesi János ftörm., Hudák Antal cs., Keeskeméti Sámuel cs., Pálfi Imre 1. o. g. tsh, Balázi Lajos 2. o. tsh, Hadrányi András 2. o. tsh, Lang János 2. o. tsh, Máté György 2. o. tsh, Marján Márton 2. o. tsh, Magyar József 2. o. tsh, Tóth János I. 2. o. tsh, Tivaltza Sándor 2. o. tsh, Végh Imre 2. o. tsh, Tóth Ferenc 2. o. g. tsh, Erdődi József 3. o. tsh, Stuller András 3. o. tsh, Tóth József 3. o. tsh, Molnár György 3. o. tsh, Bor József 3. o. tsh, Bérczi István ftörm., Vass József ftörm., Gáspár Gáspár ftörm., Hajdu András ftörm., Kokas József ftörm., Szabó Károly ftörm., Mokán Mihály ftörm.

A budapesti csendőr karhatalmi parancsnokság által dícsérő okirattal láttattak el:

1918-ban

a szombathelyi III. számú csendőrkerületben:

Szigeti Bálint 2. o. tsh.

a miskolci VII. számú csendőrkerületben:

Szabó József ftörm.

A nyomozó szolgálatról a bünvádi perrendtartás megvilágításában.

Irta: Dr. Valló József őrnagy.

A bírói eljárás az 1896. évi XXXIII. t.-c.-el megalkotott Bünvádi perrendtartásban a védelvrevan alapítva, mely elvet ezen törvény 1. §-a úgy fejezi ki, hogy bünvádi ügyben, bírói eljárás csak a törvény értelmében, vádalapján stb. indítható meg. Hogy ezen jogelv nagy jelentőségét helyesen felfoghassuk, tisztába kell jönnünk azzal, hogy a törvény egyes kitételei mit jelentenek. Lássuk ezeket egyenkint: A) Bünvádi, másképen büntető (kriminális) eljárás alá tartozó ügyek azok, amelyekben kir. bíróságok ítélkeznek; tehát az összes büntettek és vétségek, s a kihágások azon része, melyek a királyi járásbíróságok hatáskörébe tartoznak. Nem esnek tehát bünvádi eljárás alá a kir. bíróságok hatáskörébe tartozó úgynevezett polgári ügyek (polgári perek), melyek a polgári perrendtartás szabályai szerint bíráltnak el, s a kihágások azon része, melyekben a rendőri bíraskodásról szóló 1901. évi XX. t.-c. értelmében s az 1909. évi szeptember 26-án kelt 65.000/1909. sz. B. M. rendelettel kiadott büntető eljárási szabályzat szerint a rendőri hatóságok ítélkeznek. Felsorolásukat lásd a csend. Szolg. utasítás Táblázatos kimutatásában a 233. lapon.

B) Bírói eljárás alatt az A) pontban körülírt bűncselekményekben való ítélkezést és az ítél-

kezés előkészítésének azon részét értjük, melyben a vezetőszerop nem a nyomozó hatóságokat és közegeiket, hanem a kir. bíróságokat illeti. A bírói eljárás tehát nagyjában két részből áll: 1. az úgynevezett előkészítő eljárásból, melynek célja az előfordult bűnügy tényállását tisztázni (ide tartozik: a bírói vizsgálat és a vád alá helyezés); 2. a főtárgyalásból, melyen a vád és védelem bizonyítékainak mérlegezése alapján a bíróság érdemben határoz, vagyis marasztaló, vagy felmentő ítéletet hoz, esetleg végzésileg az eljárást beszünteti, felfüggeszti, vagy más módon határoz.

C) A bírói eljárásnak csak a törvény értelmében való megindíthatása azt jelenti, hogy: 1. a kir. bíróságok csak azon bűnös cselekmények, illetve mulasztások üldözésére hivatvák, melyek törvényeink értelmében büntettké, vétségekké, vagy a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozó kihágásokká minősülnek; és 2. ez ügyekben is csak akkor, ha az üldözhetés egyéb feltételei is fenforognak. Ilyen feltételek: hogy a bűnös halála, a királyi (államfői) kegyelem, a büncselekmény elévülése, a magánindítvány elmaradása, esetleg nyomatékos gyanu helyett csak egyszerű gyanu fenforogása a bűnvádi eljárás folyamatbátételét ne akadályozza.

D) A bírói eljárásnak csak vád alapján lehető megindítása pedig azt jelenti, hogy a bíróság vád hiányában bírói eljárást folyamatba nem tehet, s a vád elejtése vagy visszavonása esetén, pedig a már folyamatba tett bírói eljárást is megszüntetni tartozik. Ez az úgynevezett vád-elv, mely tenge-lyét, sarkalatos tételét képezi az összes újabb bűnvádi perrendtartásoknak, s mely a bírói pártatlanság és függetlenség megóvását célozza. Ezt a célt akkor éri el, ha a bíróság csak oly ügyben jár el, melyekre nézve előtte vád emeltett.

A bírói eljárásnak ezen szigorú megkötöttsége élesen kiemeli ugyan a bírónak a vádlottal szemben való pártatlanságát, de egyúttal me-nehezíti a bűnös bírói üldözését, miért is a Bűnvádi perrendtartás keretében olyan rendelkezésekről kellett gondoskodni, melyek a gyanusítottnak a bírói eljárást megelőző üldözésére módot nyújtanak. Ilyen rendelkezéseket a Bp-nak a nyomozásról szóló része tartalmaz.

Mi tehát voltaképen a nyomozás? A Bp. 83. §-a szerint a nyomozás tárgya azon adatoknak kipuhatolása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékoztatására szükségesek. Mely adatok ezek? Nagyjából azon adatok, melyek a nyomozás általános gyakorlati szabálya szerint az alábbi kérdésekre felelnek: 1. ki, 2. mit, 3. miként, 4. mivel, 5. mikor, 6. hol, 7. miért, 8. és kivel követett el? A nyomozás eszerint a vádló tájékoztatására szolgáló olyan hatósági eljárás, mely a vád emelését megelőzően minden formalitás nélkül „egyszerű gyanu” sőt besugás, névtelen, vagy telefoni feljelentés stb. alapján is úgy a rendőrhatszóságok, mint a rendőrségi közegek által (sőt az 1921. évi XXIX. t.-c. 5. §-a értelmében a kir. ügyészség is nyomozhat) folyamatba tehető. Ezzel szemben a bírói eljárás megindítása két szigorú feltételhez van kötve és pedig: 1. „nyomatékos gyanu” fenforogása; 2. vádemelés a bíróság előtt (lásd Bp. I. §-t).

Ezen megkülönböztetésnek nagy gyakorlati jelentősége van. Ugyanis, ha a bírói eljárás ezen két törvényes feltétel nélkül tételnek folyamatba, ez perdöntő jogorvoslatra: fellebbezésre, felfolyamodásra, vagy semmiségi ok érvényesítésére adna jözalapot; holott a nyomozás megindítása miatt semmiféle jogorvoslatnak helye nincs, mert a nyomozás nem megtorló lépés, hanem csupán ható-

sági tájékozódás, a tekintetben, van-e alapja a felmerült gyanunak, vagy sem (Ennek megfelelően gának kiderülését várhatja.)

Ne tévesszük azonban szem elől, hogy a nyomozást elrendelő és lefolytató hatóságok és közegeik ellen is van helye panaszemelésnek, de nem a nyomozás megindítása, hanem ennek netáni szabálytalan keresztülvitele miatt. Az ilyen panasz azonban a bűnper lefolytatását nem akadályozza s elintézésére a vádtanács, esetleg az eljáró hivatalos személy felettes hatósága hivatott.

Igy állván a dolog a nyomozást teljesítő szerveknek tisztában kell lenniök a Bp.-nak a nyomozásra vonatkozó összes rendelkezéseivel. Így tudniok kell: a) hogy kik a nyomozás irányítói; b) mi módon történik ezen irányítás?; c) hogyan teljesítik a rendőri hatóságok és közegek (csendőrőrsök) nyomozó feladatukat?

Ad. a) Kik irányítják a nyomozást? A Bp. 33. §-a szerint a kir. ügyészség kötelessége a tudomására jutott hivatalból üldözendő bűncselekmények tárgyában a nyomozást teljesíttetni és a bűnvádi eljárásban a közvádat képviselni. Az 1921. évi XXIX. t.-c. 5. §-a pedig továbbmenőleg arra is feljogosítja a kir. ügyészséget, hogy — a Bp. 171. és 172. §-ban felsorolt levelek, iratok s egyéb küldemények lefoglalását kivéve — a nyomozást maga is teljesíthesse. (Eddig csak a gyorsított bűnvádi eljárásban volt meg a kir. ügyészségnek az a joga, hogy személyesen is nyomozhatott, mégpedig a vizsgálóbíró jogkörével felruházottan. (Lásd erre vonatkozólag a gyorsított bűnvádi eljárásról szóló 1917. július 30-án kelt 2731. sz. M. E. rendelet 7. §-át. A Bp. 84. §-a, mely az ügyészi függetlenség, pártatlanság és elfogultlanság megóvása céljából az ügyészséget a nyomozástól eltiltotta, azon felfogásból indult ki, hogy

a bűnperben az ügyész is ügyfélnek tekintendő, épen úgy, mint a vádlott és védője, akik pedig nem nyomoznak, miért is az ügyfél egyenlőség elvének megóvása érdekében az ügyész se nyomozzon, nehogy a védelem elfogultsággal, részrehajlással gyanusíthassa. A mai változott viszonyok között szakítani kellett ezzel az elvvel, mert fontos állami érdekek kívánták, hogy a nyomozás súlypontja a közigazgatási térről az igazságszolgáltatási térre, vagyis a rendőrségről az ügyészségre áttereltesék.)

Főmagánvád esetében a kir. ügyészség jogkörét nagy általánosságban a vád képviselőjére jogosult sértett látja el. De a sértett — mint magánember — nem rendelkezén a nyomozás teljesítésére hivatott hatóságokkal és közegekkel; ezeknek a nyomozás mikénti teljesítésére vonatkozó utasításokat, felhívásokat sem adhat. Nehogy emiatt a nyomozás érdeke szenvedjen, a Bp. 84. és 99. §-a úgy rendelkezik, hogy ilyen esetben, a főmagánvádló kérésére, a rendőrhatalóság főnöke rendeli el a szükségesnek talált nyomozást.

Ad b) Hogyan irányítja már most a kir. ügyészség a nyomozást? Erre a kérdésre is a Bp. 84. §-ának azon rendelkezése felel, hogy a kir. ügyészség a nyomozás érdekében minden közhatalóságtól felvilágosítást „kivánhat”; a nyomozás teljesítésére a rendőri hatóságokat és közegeket megkeresheti, illetve utasíthatja; a nyomozás menetét irányíthatja, a nyomozási cselekményeket és a nyomozó hatóságok eljárását ellenőrzi. Ezen széles hatáskör folytán a nyomozás szálai a kir. ügyésznél futnak össze, ki ilyképen a bűnözés terén nagy áttekintést nyerven, szolgálati körletében a nyomozást tervszerű egyöntetűséggel irányíthatja, sőt most ezt személyesen át is veheti, miáltal a nyomozás urává

válí. A rendőrhatalóságok és közegek tehát az ügyészség irányítása szerint nyomoznak, amint ezt a Bp. 84. §-ának harmadik bekezdése rendeli, midőn kötelességükké teszi, hogy minden lényegesebb intézkedésről, valamint annak eredményéről a kir. ügyészséget értesítsék.

A törvény ezen rendelkezései azonban a gyakorlati nyomozás terén hajszálnyi pontossággal még sem hajthatók végre. Ugyanis egyrészt a kir. ügyészség — sokoldalú elfoglaltsága mellett — fizikai időt nem talál minden nyomozás irányítására vagy épen vezetésére, másrészt a rendőrhatalóságok, és még inkább az elszórtan elhelyezett rendőrközegek (csendőrőrsök) nem képesek minden nyomozási mozzanatot az ügyészséggel közölni, mert eben őket a nagy távolság, a telefonhiánya, vagy a kötelező diszkréció (pl. besúgóval szemben), esetleg a kivánatos titoktartás (nehogy pl. a telefoni jelentést illetéktelenek kihallgassák) s legfőképen az érintkezés költséges volta is gátolja. Mindezek folytán a rendőrhatalóságok és a csendőrőrsök e tekintetben bizonyos fokú önállóságra tettek szert, úgy hogy a nyomozásokat a gyakorlatban önállóan teljesítik s csak fontosabb esetekben kéri ki a kir. ügyészség előzetes felhívását s jelentik a nyomozás fokozatos előhaladását. Hogy pedig a rendőrhatalóságok és rendőrközegek ezen önálló nyomozó tevékenysége a Bp. rendelkezéseivel ellentétbe ne kerüljön, úgy a rendőrség, mint a csendőrség külön részletes Szolgálati utasítással láttagott el, mely szolgálati kötelemeik részletes felsorolása mellett, az eljárás szabályait is körülírja. Ezen szolgálati utasítások a ministeri rendelet joghatályaival bírnak s az ország egész területére érvényesek lévén, a bennük foglalt rendelkezések mindenkre kötelezők.

Lássuk már most, hogy a Bp.-nak a nyomozásra vonatkozó rendelkezéseit sorjában miként vette át a Csnd. Szolg. utasítás:

Ad c) I.) A Bp. 3. §-a szerint a magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetében az indítvány megtétele előtt nyomozás nem teljesíthető; a Bp. 4. §-a szerint pedig a felhatalmazásra, vagy kívánatra üldözendő bűncselekmények esetében, az ennek megadása nélkül indított eljárás a nyomozáson túl nem terjedhet.

Hogy a Bp. ezen rendelkezéseit megértsük, cél szerű lesz a bűncselekményeket öt csoportba osztani: és pedig:

1. a hivatalból üldözendő;
2. a feljelentésre üldözendő (Btkv. 174. §.);
3. a felhatalmazásra és kívánatra üldözendő (a rágalmazás és becsületsértésről szóló 1914. évi XLI. t.-c. 8., 9., 11. és 12. §§-ai);
4. a magánindítványra üldözendő s végül
5. a főmagánvádra üldözendő bűncselekmények csoportjára. (Ez utóbbiak felsorolását lásd az 1924. évi Csendőrségi Lapok 6. számának 4-ik lapoldalon e tárgyban megjelent cikkemben.)

Ad 1. A hivatalból üldözendő bűncselekmények nyomozását egyszerű gyann alapján (besúgás, névtelen feljelentés, saját észlelet, tettenérés, feljelentés) a rendőrhatalóságok és közegek saját kezdeményezéséből, vagy a kir. ügyészség, a kir. bíróságok, esetleg a rendőrhatalóság felhívására vagy más hatóság megkeresésére teljesítik (Lásd Bp. 93. és 94. §§-ait.)

A vádat a közvádló (kir. ügyészség) képviseli, ha ezt elejti, a vád képviselőjét a sértett mint pótmagánvádló veheti át. (Lásd Bp. 42. §-át.)

A Bp. ezen rendelkezéseivel teljesen megegyező intézkedéseket találunk a Csend. Szolg. utasítás több helyén, így a 27. §. 1. pontjában általános, a 91. és 97. §-ban pedig részletes utasítást. (A 91. §-ban az ügyészségi és bírósági fel-

hívásra teljesítendő nyomozásról, a 97. §-ban a saját kezdeményezésre végzendő nyomozásról történik rendelkezés.)

Ad 2. A magyar büntető törvényben csak egy olyan bűncselekmény van (és pedig a bűncselekmény nyilvános feldicsérese, Btkv. 174. §.), melynek bűnvádi üldözése azon feltételhez van kötve, hogy valaki a bűncselekmény elkövetésétől számított 3 hónap alatt a bíróság előtt feljelentést tegyen. Ezt a feljelentést — a kialakult gyakorlat szerint — bárki, tehát a kir. ügyész is megteheti, amiből az következik, hogy ezen bűnügy nyomozása a feljelentés megtétele előtt is folyamatba tehető, épen azért, hogy az ügyész a vádemelés — itt feljelentés tétel — tekintetében tájékozódhassék.

A Csend. Szolg. utasítás ezen bűncselekmény mikénti nyomozásáról külön nem rendelkezik, mert ezt nyilván olybá vette, mintha hivatalból üldözendő bűncselekmény lenne, ami a csendőrségi nyomozás szempontjából teljesen helytálló felfogás is.

Ad 3. A felhatalmazásra és kívánatra üldözendő rágalmozás és becsületértés középhelyet foglal el a hivatalból és a magánindítványra üldözendő bűncselekmények között, de mégis közelebb áll az előbbiekhöz, amit az alábbi körülmények igazolnak:

1. A bűnvádi eljárás megindításához nem a sértett nyilatkozata, hanem felettes hatóságának, tehát közhatalóságnak felhatalmazása vagy kívánata szükséges; 2. a vádat minden esetben a kir. ügyésznek képviseli; 3. a sértett vagy felettes hatósága a felhatalmazást nem vonhatja vissza (bár szórványosan ellenkező joggyakorlattal is találkozunk), minék folytán ezen bűncselekmény a felhatalmazás megadása után a hivatalból üldö-

zendő bűncselekmények jellegét veszi fel. Ezt a felfogást a Bp. 4. §-a is élesen visszatükrözi, midőn kimondja, hogy a felhatalmazás vagy kívánat előterjesztése előtt megindított bűnvádi eljárás „A nyomozáson *túl* nem terjedhet”, holott a magánindítványi cselekményekre nézve a Bp. 3. §-a kategorikusan azt mondja ki, hogy ezekben az indítvány megtétele előtt „Nyomozás nem teljesíthető”.

A csendőrségi szolgálati utasításban ezen most kifejtett különbségek nincsenek kellően kidomborítva, ami félreértésekre adhat okot. Kívánatos lenne az új Szolgálati utasításban ennek kifejezést adni.

Ad 4. A magánindítványi cselekmények részletes felsorolását a csendőrségi Szolg. Utasítás Függelék B. pontja foglalja magában, anélkül azonban, hogy ezen bűncselekményekre vonatkozólag bármiféle megkülönböztetést feltüntetne. Pedig nem egészen jelentéktelen az a figyelmen kívül hagyott körülmény, hogy a magánindítványi cselekmények is voltaképpen 3 csoportra oszthatók: a) az első csoportba azon magánindítványi cselekmények foglalhatók össze, melyeknél az egyszer előterjesztett magánindítvány vissza nem vonható; b) a második csoportba sorolandók azok, amelyeknél az indítvány az elsőfokú bíróság ítéletének kihirdetéséig visszavonható; c) a harmadik csoportba tartoznak az u. n. főmagánvádra üldözendő bűncselekmények.

Ad a) A Btkv. 7 olyan magánindítványi bűncselekményt ismer, melyeknél a benyújtott magánindítványt visszavonni nem lehet, ezek: 1. az erőszakos nemi közöszülés Btkv. 232. §.; 2. a szemérem elleni erőszak Btkv. 233. §.; 3. a megfertőztetés Btkv. 236. §.; 4. a kerítés Bn. 43. §.; 5. a gyermekrablás Btkv. 317. §.; 6. a személyes szabadság megsértése Btkv. 317—321. §.; 7. az

uzsora 1883. évi XXV. t.-c. Az indítványi jog korlátozása itt azzal magyarázható, hogy az államhatalom eme büncselekmények üldözését azért tette a sértett akaratától függővé, mert sok esetben a sértett érdekében áll, a rajta esett sérelem elhallgatása pl. a szemérem elleni mérenyleteknél); ha azonban a sértett nyilatkozata (indítványa) következtében az eljárás folyamatba tétetett, s ily módon az eset köztudomásúvá vált; az államhatalom a tettes megbüntetésétől, illetve a bűnvádi eljárás lefolytatásától nem állhat el. Ily módon a magánindítványi cselekmények ezen csoportja erősen megközelíti az előbbi pontban tárgyalt felhatalmazási és ezekkel együtt a hivatalból üldözendő büncselekményeket.

Ad b) Ezen csoportba azon magánindítványi cselekményeket foglaltuk össze, melyek üldözhetőse teljesen a sértett akaratától függ. Ha ez indítványát visszavonja, az ügyész is kénytelen a vádat elejténi. De ez a joga a sértettnek csak az elsőfokú ítélet kihirdetéséig tart. A kihirdetés után visszavont indítvány csupán enyhítő körülményt képez felelő esetére.

Ezek az ad a) és ad b) pontban körülírt aránytalan eltérések a csendőrségi nyomozásban különbséget nem tesznek. Sőt a Bp. 3. §-a sem tesz ezek között különbséget, minnek folytán úgy a Bp. mint a csendőrségi szolgálati utasítás egyformán és kategórikusan csak azt rendeli, hogy az indítvány megtétele előtt nyomozás nem teljesíthető. A gyakorlat ezen a merevségen is enyhített. Sok esetben ugyanis csak a nyomozás folyamán derül ki az, hogy a kérdéses cselekmény magánindítványi (pl. a házi lopásnál), máskor a távollévő sértett nem kérdezhető meg az indítvány előterjesztésére nézve, pedig a bűnjel nyomainak biztosítására addig is meg kell tenni a szükséges intézkedéseket stb. Ezért a Csendőrségi

Szolg. Utasítás 98. §-a a kialakult bírósági gyakorlatra támaszkodva igen helyesen úgy rendelkezik, hogy az elhalasztatlan nyomozási intézkedések (mint a büncselekmény nyomainak fentartása, folytatásának megakadályozása, az ebből származó hátrány elhárítása) az indítvány megtétele előtt is foganatosíthatók. Ugyancsak megtehető a nyomozás az indítvány megtétele előtt azon adatok tisztázása érdekében is, vajjon az elkövetett büncselekmény hivatalból vagy magánindítványra üldözendő-e?

(A magánindítványi büncselekményekre vonatkozó többi rendelkezést lásd Magyar büntető-törvények zsebkönyve című munkám 112—117. §§-ai alatt.)

Ad c II.) A Bp. 9. §-a szerint a nyomozó hatóság indítványi büncselekményeket soroltuk, amelyek üldözése nemcsak a sértett indítványának megtételétől, hanem attól is függ, hogy ez a vádat a bíróság előtt képviselni hajlandó-e. A kir. ügyészség ugyanis ezekben a vád képviselőjét — a Bp. 41. §-a értelmében — csak azon ritka esetben fogja átvenni, ha ezt a közérdek kívánja.

Ad 5. A főmagánvádra üldözendő büncselekményeket, illetve ezek büntetőjogi tulajdonságait a fenti ad c) pont alatt eléggé megvilágítottam. A további részletezés ismételre vezetne, amit kerülni akarok. Felsorolásukat s nyomozásuk módját az 1924. évi 6. sz. Csendőrségi Lapokban megjelent idevágó cikkem részletesen tárgyalta.

Ad c II.) A Bp. 9. §-a szerint a nyomozó hatóságok és közegek kötelesek a terhelő és súlyosító, valamint az enyhítő és mentő körülményeket egyenlő gondossággal figyelembe venni; 2. a terhelő az öt megillető jogokról felvilágosítani.

Ad 1. A nyomozás célja az anyagi igazság, más szóval a valódi tényállás felderítése lévén, a

gyanusított terhére és javára szolgáló ténykörülményeket a nyomozó hatóságok és közegek egyforma gondossággal felderíteni tartoznak.

Terhelt körülmények azok, melyek a gyanusított bűnösségét igazolják, pl.: bűnjelek, személy szerinti felismerés, gyanuokok összetalálkozása stb.

Súlyosító körülmények azok, melyek a bűnösség megállapítása esetén súlyosabb büntetést vonnak maguk után, pl.: lopásnál a minősítő körülmények, ölésnél az előre megfontolt szándék stb. (Részletes felsorolásukat lásd A magyar bünt. törv. zsebkönyve című munkám 119. oldalán.)

Mentő körülmények azok, melyek az ellenkező látszat dacára a gyanusított ártatlansága mellett szólanak, pl. a hitvesgyilkossággal gyanusított férj esetében ennek felesége iránti nagy szeretete; a ruháján talált véryomok esetén, azon beigazolás nyert tény, hogy a gyilkosság napján favágás közben kezét megsértette stb. Ugyancsak mentő körülmények általában a beszámítást kizáró okok is. (Részletes felsorolásukat lásd: Btkv. zsebkönyve c. munkám 76—88. §-nál.)

Enyhítő körülmények azok, melyek a bűnösség megállapítása esetén enyhébb büntetés kiszabását vonják maguk után pl. ittasság, nyomasztó anyagi helyzet, erős felindulás, töredelmes beismerés stb. (Részletes felsorolásukat lásd: Btkv. zsebkönyve c. munkám 120. oldalán.)

Kiegészíti még ezen rendelkezéseket a Bp. 133. §-ának 5-ik bekezdése is, mely a nyomozó hatóságok és közegek köteleességévé teszi, hogy a terhelt ártatlanságát igazolják, vagy bűnösségét enyhébb színben feltüntető bizonyítékokat, — hacsak az eljárás halogatásának célzata nem nyilvánvaló — már az első kihallgatása alkalmával sürgősen megállapítsák; valamint a Bp. 100. §-a, mely elrendeli, hogy a gyanusított érde-

két szolgáló bizonyítékokat a megsemmisüléstől szintén meg kell óvni, aminek érdekében a gyanusított egyes nyomozó cselekmények elrendelését a járásbírósnál is kérheti.

Ad 2. A terheltet, illetve vádlottat megillető jogokról a Bp. 54., 256., 304. és 330. §§-ai az alábbiakban rendelkeznek: Az 54. §. szerint a terhelt már első kihallgatásakor védőt választhat, aki a Bp. 62. §-a szerint védettjével érintkezhet, ennek érdekében a nyomozó hatóságnál vagy a kir. ügyészségnél szóbeli, vagy írásbeli előterjesztéseket tehet. Ha ezek az előterjesztést visszautasítják, a törvényszéki vádтанácsnál kereshet orvoslást, köteles azonban a védői meghatalmazást csatolni vagy felmutatni.

A Bp. 256. §-a szerint a vádlott a vádirat ellen kifogással élhet, s ebben a nyomozás kiegészítését is kérheti.

A 304. §. szerint a vádlott jogosult az előkészítő eljárásban, tehát a nyomozás folyamán előterjesztett, de mellőzött indítványait a fő tárgyaláson megismételni és új bizonyítás felvételét is indítványozhatja.

A 330. §. szerint az ítélet kihirdetése után az elnök vádlottat, ha védője nincs, a perorvoslatok használatásáról felvilágosítani tartozik.

Mindezen rendelkezésekből azt láthatjuk, hogy a Bp. a vádlott érdekeit szigorú oltalomban részesíti. Ennek megfelelően a Csend. Szolg. Ut. 10. §-a is a nyomozást teljesítő csendőrség köteleességévé teszi, hogy a gyanusított ártatlansága, vagy bűnösségének kisebb foka mellett szóló bizonyítékokat épen olyan gondossággal derítse ki, mint a terhelt és súlyosító bizonyítékokat. Ugyanezen §. szerint a védő által felhozott körülményeket, — ha ezt szükségesnek ítéli, — az eljáró csendőr egyén megállapítani tartozik.

Ad c) III. A Bp. 31. §-a szerint, ha a terhelhet a területkivüliség vagy a személyesmentesség kedvezménye megilleti, erről még a bűnvádi eljárás megindítása előtt, vagy ennek felfüggesztésével, az igazságügyminiszternek jelentés teendő.

Ez azért szükséges, mivel a területkivüliség és a személyesmentesség fennállásának és terjedelmének elbírálása külpolitikai kérdés, melynek eldöntésébe a külügyminiszterium is bevonandó. Míg a két miniszter etekintetben meg nem állapodott, addig a terhelten ellen semmiféle bűnvádi eljárás nem foganatosítható.

Ennek megfelelően a Csend. Szolg. Ut. 146. §-a is tiltja ilyen gyanúsított ellen a nyomozás lefolytatását s ezen tilalmat még a tettenkapás esetére is kiterjeszti. (Az ilyen ügyek nyomozására vonatkozó további fejtegetést lásd Magyar Büntetőtörvények zsebkönyve című munkám 25. oldalán.)

Ad c) IV. A Bp. 32. §-a szerint a jelen törvény az országgyűlés tagjainak mentelmi jogát nem érinti, ami más szóval azt jelenti, hogy azok ellen, akiket a mentelmi jog véd — ennek felfüggesztése előtt — bűnvádi eljárást indítani nem lehet.

Ugyanilyen negatív értelemben rendelkezik ebben az ügyben a Csend. Szolg. Ut. 147. §-a is, kimondván, hogy a mentelmi jogot ez az utasítás nem érinti. A Bp. és a Csend. Szolg. Utasítás azért kezeli ilyen óvatosan ezt a kérdést, mert a mentelmi jog tartalma és terjedelme még ma sincs törvényesen szabályozva, s csak a régebbi joggyakorlat és hárszabály alapján van érvényben; ez a joggyakorlat pedig időnkint ingadozó, hol a szigorubb, hol meg az enyhébb álláspont felé hajlik. Ez, valamint azon további körülmény, hogy a kiadatás iránt megkeresett ház (vagy mentelmi bizottság) a mentelmi jog fel-

függesztésének kimondása előtt megvizsgálás tárgyává teszi azt, hogy mi alapon kérte a főügyészség a mentelmi jog felfüggesztését; csak növeli az e téren uralkodó bizonytalanságot. (Lásd erről a részleteket: Magyar btkv. zsebkönyve című munkám 19. §-ához írt jegyzetben.)

Ad c) V. A Bp. 39. §-a szerint a rendőrhatalóságok és közegek kötelesek a kir. ügyészségnek hivatalos hatáskörében hozzájuk intézett utasításait pontosan teljesíteni.

Ezen utasítások főleg nyomozási ügyekre vonatkoznak, melyeket a rendőrhatalóságok és közegek legpontosabban teljesíteni tartoznak, mert csak így válik lehetségessé, hogy a kir. ügyész a nyomozás irányítója, vagy amint mondani szokták, a nyomozás ura maradjon.

A Csend. Szolg. Ut. 29. §-a hasonló rendelkezést tartalmaz kimondván, hogy a kir. ügyészség, a járásbíróóság, a vizsgáló- és a kiküldött bíró felhívásai, illetve megkeresései feltétlenül teljesítendőek, s ezek bírálatait még a tisztii parancsnokságnak sem engedi meg. A csendőrség tehát az általa tévesnek vagy szabálytalanul vélt bírósági vagy ügyészségi felhívást is teljesíteni tartozik, mert a bírói vagy ügyészi intézkedés ellen csak a Bp.-ban körülírt u. n. perrendszertől jogorvoslat, vagy panasz használható. Két esetben mégis joga van a csendőrségnek a bírósági és ügyészségi felhívás, illetve megkeresés ellen állást foglalni és pedig: 1. a felhívás teljesítése előtt akkor, ha a felhívás vagy megkeresés nyilvánvalóan az esküvel fogadott köteleesség, az állam, vagy a szolgálat érdeke ellen irányulna, vagy ha a Btkv.-ben tiltott cselekményt követelne; mely esetben a felhívás teljesítése megtagadandó s az eset az előljáró parancsnokságnak rögtön bejelentendő; 2. a felhívás teljesítése után: akkor, ha valamely, az

előbbinél kisebb, de azért komoly aggály merülne fel a felhívás teljesíthetése ellen; mely utóbbi esetben az ismétlődés elkerülése végett utólag teendő jelentés a felettes parancsnokságnak.

Az 1. Minthogy a Szolg. Szab. I. rész 66. pontjában körülírt esetekben a katonai előljáró által kiadott parancs teljesítése is megtagadható, csak természetes, hogy ugyanezen esetekben a parancsnál kisebb erejű felhívás teljesítése szintén megtagadandó; de a megtagadás s ennek okai, azonnal jelentendők az előljáró parancsnokságnak. Pl. ha forradalmi időkben, egy a forradalomhoz szító bíró, az állam törvényes hatalma ellen irányuló felhívást adna ki stb.

A járásbírósság mellett működő ügyészi megbízott a kir. ügyészségnek alárendelt szerve ugyan, de nyomozás tekintetében a kir. ügyészség hatáskörével nem bir. Erre különben szükséges sincs, minthogy a járásbíróssági eljárásban a nyomozás a Bp. 528. §-a szerint az elkerülhetetlenül szükségesre szorítkozik s ezt a feljelentés beérkezte után az eljáró bíró teljesíti. Vizsgálatnak a járásbíróssági eljárásban nincs helye, mert itt főleg a tárgyalásra van fentartva a bizonyítás. A Csend. Szolg. Ut. ennek megfelelően az ügyészi megbízottat a felhívás kiadására jogosult hatóságok között nem is említi fel.

Ad 2. Az aggályos felhívásra vonatkozó s ennek teljesítése után előterjesztendő jelentés végső fokon a Belügyminiszter úrhoz lenne felterjesztendő, aki a szükséges intézkedések elrendelése végett az Igazságügyminiszter úrhoz fordulna.

Pl.: Ha a kir. ügyészség a fogház állandó őrszére hívná fel az egyik őrsőt stb.

Ad c) VI. A Bp. 83. §-a szerint a nyomozás célja azon adatok kipuhatólása és megállapítása,

melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékozására szükségesek. A nyomozás ezen határon túl nem terjedhet.

A törvény eme rendelkezése azon félreérthetetlen akaratot fejezi ki, hogy a nyomozást túlhosszúra nyújtani nem szabad, aminek többféle oka van:

1. A vád ura az ügyészség lévén, a nyomozás szállainak az ő kezében kell összefutniok, ami csak úgy lehetséges, ha a rendőrhatóságok és közegek a nyomozás folyamán megállapított adatokat s a netán fogva levő terheltet az illetékes bírósághoz, illetve kir. ügyészséghez mielőbb eljuttatják.

2. A nyomozás tartama alatt nemcsak a gyanúsított, de még a tanúk is személyes szabadságukban bizonyos fokig korlátozva vannak; miért is igen kívánatos, hogy ez a korlátozás indokolatlanul el ne huzodjék.

3. Nem tekinthető kizártnak, hogy egyes rendőrhatóságok és közegek, nagyobb áttekintés, szélesebb látkör, néha a kellő szaktudás hiányában a nyomozást téves vágányra terelnék s ez által a tettes elmenekülésére lehetőséget nyitnának. Csökken ez a veszedelem, ha a kir. ügyész a nyomozásról hamarosan értesülvén, ellenőrző befolyását érvényesítheti.

4. A nyomozás olyan nagy hatalom egy rendőrközeg kezében, hogy — az ehhez fűződő nagy édekek miatt, — megvesztegetési kísérletekkel is számolni kell, ami szintén kívánatossá teszi, hogy a feljelentés mielőbb megtörténjen stb.

A Csend. Szolg. Ut. 107. §-a hasonló értelemben rendelkezik, midőn kimondja, hogy óvakodni kell attól, hogy a nyomozás tulságos részletekbe menjen és hosszabb ideig elhuzódjék; a 102. §. pedig azt rendeli, hogy fontosabb bűnesetek a tudomásul vétel után haladéktalanul — tehát

még a nyomozás befejezése előtt — bejelentendők.

Most még az a kérdés tisztázandó, hogy melyek azon adatok, melyek a vádló első tájékoztató-sára okvetlenül szükségesek? Erre a Bp. határozottan nem felel s így e tekintetben csak a kialakult gyakorlatra lehet támaszkodni, amely három adat tisztázását tartja okvetlenül szükségesnek és pedig: 1. lett-e bűncselekmény elkövetve? 2. ki? és 3. mi módon követte azt el? Ez a három kérdés tárgyalandó a feljelentésben, vagy tényvázlatban is, s ha ezekre az órs megtudott felelni, a bűncselekmény kiderítettnek, ellenkező esetben kiderítetlennek tekintendő.

Az első tájékoztató jelentésnél persze sokszor ennél kevesebbel is be kell érni, mivel ilyenkor bizonyítékok helyett, csak a fenforgó gyanunak lehet kifejezést adni.

A részletesebb nyomozás és adatgyűjtés a feljelentés megtétele után is, a Csend. Szolg. Ut. 104. §-a értelmében, akár saját elhatározásából, akár az ügyészség vagy bíróság felhívása alapján addig folytatandó, míg a nyomozás beszüntetése el nem rendeltetik, vagy a tényállás a Csend. Szolg. Ut. 141. §-a szerint eléggé ki nem derítettett.

Ad. c) VII. A Bp. 84. §-a a bűnügyi nyomozás kereszfűvitelére vonatkozólag három főfontosságú rendelkezést tartalmaz, ezek a következők:

1. A nyomozást rendszerint, a kir. ügyészség, kivételesen (főmagánvád esetén) pedig a rendőri hatóság főnöke rendeli el. 2. A kir. ügyészség a rendőrhatóságokat és közegeket a) a nyomozás teljesítése végett megkeresheti, illetőleg utasíthatja, b) a nyomozás menetét irányítja, c) a nyomozási cselekményeket és a nyomozó hatóságok eljárását ellenőrzi. 3. A rendőri hatóságok és közegek kötelesek a) ezen

megkeresésnek vagy utasításnak feltétlenül eleget tenni, b) a lényegesebb intézkedésről a kir. ügyészséget értesíteni.

Ad 1. A nyomozás még nem bírói eljárás, mely a Bp. 1. §. szerint csak vád alapján indítható meg, holott a nyomozásnak éppen az a célja, hogy a vádlót a vád emelése, vagy nem emelése kérdésében tájékoztassa. Természetes tehát, hogy azon esetekben, melyekben a vádat a kir. ügyészség képviseli, a nyomozást is ez rendeli el. Főmagánvádra üldözendő bűncselekmények esetén a vádat a sértett képviseli, de ő mint magánember a hatóságokat nyomozás teljesítésére nem utasíthatja, miért is ez a feladat a Bp. szerint a rendőrhatóság főnökére hárul.

Ad 2. A Bp. 33. §-a szerint a nyomozást a kir. ügyészség teljesített; az 1921. XXIX. t. c. 5. §-a szerint pedig ezt maga is teljesítheti, bár a gyakorlatban azt látjuk, hogy a kir. ügyészség csak igen fontos bűnügyekben nyomoz. De hiszen lehetetlenség is lenne, hogy a kir. ügyészség a törvényszék egész területén előforduló bűnügyeket maga nyomonza, amihez sem fizikai idővel, sem a szükséges helyi és személyi ismerettel nem rendelkezik. Hogy ezen korlátozás miatt a vádelven csorba ne essék, a nyomozás elrendelése, irányítása és ellenőrzése a kir. ügyészség hatáskörébe utaltatott, minek következtében a bűnügyi nyomozás számai ennek kezeiben futnak össze. Ez a körülmény s a Bp. azon további rendelkezése, hogy az összes nyomozó szervek a kir. ügyészség feltétlen rendelkezésére állanak; a vádemeléshez szükséges adatok mentől előbb való beszerezhetőségét kellően biztosítják.

A Csend. Szolg. Ut. több helyen hasonló értelmű rendelkezést tartalmaz. Így a 29. §. 1. bekezdése az ügyészségi és bírósági felhívásról

vagy megkeresések teljesítését rendeli s ezek bírálatát tiltja. A teljesítés megtagadását csak a Szolg. Szab. I. rész 66. pontjának eseteiben engedi meg. Felmerült más aggályok esetén — helyes értelmezés szerint — csak utólag lehet az ügyészégi felhívás miatt az előljáró parancsnoksághoz fordulni, holott más hatóságok felhívásai a Csend. Szolg. Ut. 29. §. 2-ik bekezdése szerint a teljesítés előtt is felterjeszhetőek elbírálás végett a járási főszolgabírószághoz, vagy az előljáró parancsnoksághoz.

A Csend. Szolg. Ut. 91. §-nak 7. bekezdése az ügyészégeknek a nyomozásra vonatkozó felhívását szintén feltétlenül teljesítendőnek rendeli (kivéve persze a Szolg. Szab. I. rész 66. pontjának eseteit). Mindez azonban nem azt jelenti, mintha a csendőrség csak az ügyészégek vagy bíróság felhívására végezhetne nyomozást, mert a nyomozás, mint ezt a Bp. 87. §-nál látni fogjuk, rendszerint hivatalból indítandó meg.

Ad 3. A rendőrhatalóságok és közegek nemcsak a nyomozásra vonatkozó felhívás teljesítésére, hanem a nyomozás lényegesebb intézkedéseiről még közbeeső értesítések tételére s ennek befejeztével az esetre vonatkozó feljelentésnek a kir. ügyészéggel való betérjesztésére is kötelezvék.

Az első rendelkezés célja az, hogy a kir. ügyészégek a nyomozás fontosabb mozzanatairól a feljelentés megtétele előtt is tájékoztassék; a másiké, hogy az előfordult összes, tehát a kiderítetlenül maradt esetek is, az ügyészégek tudomására jussanak.

A Csend. Szolg. Ut. e tárgyban is a Bp.-hoz hasonlóan rendelkezik. Így a 102. §. 1. bekezdése azt rendeli, hogy minden bűncselekmény, — tekintet nélkül arra, hogy ennek kiderítése mennyire sikerült — az illetékes hatóságnak feljelentendő. Ezen §. 2-ik bekezdése fontosabb és

bonyolultabb bűncselekmények esetére azt is előírja, hogy ezek a tudomásul vétel után azonnal, tehát még a nyomozás bevezetése előtt, vagy legalább közvetlenül az első tájékozódás után — az üldözésre hivatott hatóságnak bejelentessenek; hogy ennek a nyomozás irányítására, a bírói vizsgálat vagy hatósági helyszíni szemle indítványozására, esetleg a megszökött tettes általános üldözésének elrendelésére alkalma nyíljenek.

Az 1921. évi XXIX. t.-c. 5. §-nak idevágó rendelkezése pedig úgy szól, hogy a rendőrhatalóságok a bűnügyi nyomozással megbízott tagjait a kir. törvényszék székhelyén úgy kell elhelyezni, hogy a kir. ügyészégek a nyomozás menetét szóbeli utasítással irányíthassa stb. Ez a rendelkezés is a kir. ügyészégek fokozott befolyását domborítja ki.

Ad c) VIII. A Bp. 85. §. szerint rendőrhatalóságok alatt az állam, a törvényhatóságok és a községek rendőri hatáskörrel bíró hatóságai és hivatalai, illetve ezek vezetői és önálló intézkedésre jogosított tagjai s nevezetesen a községi előljáróságok is értendőek.

Rendőri közegek pedig: az ezen hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, a rendőrök és a csendőrség altisztjei és legénysége.

A m. kir. miniszterium rendelettel állapítja meg, hogy mely rendőri jogkörrel bíró hatóságok és közegek vannak a kir. ügyészégek közvetlen rendelkezésének alávetve és melyekkel érintkezik a kir. ügyészégek megkeresés útján.

A hatóságok és hatósági közegek között hatásköri és fokozati különbség áll fenn. Nagy általánosságban úgy lehetne a kettő közötti különbséget körülírni, hogy a hatóság a törvényben gyökerező kényszerítő hatalommal u. n. imperiummal bír, míg a hatósági közeg ezzel nem

birván, hivatali hatalmát azon hatóságtól nyeri, melynek nevében vagy megbízásában eljár.

A Bp. a rendőri hatáskörrel bíró hatóságok és hivatalok vezetőin kívül, ezen hatóságoknak és hivataloknak önálló intézkedésre jogosított tagjait, mint pl. a főszolgabírói hivatalokban a rendőri bíraskodással megbízott szolgabírákat, az államrendőrségi kerületi kapitányságoknál a rendőri bíraskodással, vagy a nyomozás terén önálló hatáskörrel megbízott hivatalnokokat is rendőrhatalóságoknak tekinti.

Ugyancsak rendőri hatóságot képeznek a községi előljáróságok is, melyek a 65.000/1899. sz. kormányrendelet értelmében egyes csekélyebb súlyú mezőrendőri és erdei, valamint eselédügyi kihágásokban bíraskodni s az ügyészség felhívására egyes nyomozó cselekményeket is teljesíteni jogosultak, illetve kötelezve. Ez utóbbi hatáskörrel a községi előljáróságok azért ruháztattak fel, mert a Bp. 96. §-ban foglalt azon rendelkezésnek, hogy a nyomozást teljesítő rendőrhatalóságok az általuk foganatosított kihallgatásokról vagy más nyomozati cselekményekről jegyzőkönyvet tartoznak felvenni, megfelelni képesek; holott a rendőrközlegek erre nem kötelezettek.

A csendőrtiszt rendőrhatalóságnak nem tekinthető, mert hatósági imperiummal nem bír. De nem tekinthető rendőrközlegnek sem, mert közhivatali állása és hatásköre szerint a rendőri közlegek felett áll s önálló előljárója a rendőri közlegek kategóriájába tartozó csendőrőrsöknek.

A rendőri hatóságok és közlegek osztályozása a Csend. Szolg. Ut. 92. §-ban ugyan így van lefektetve s fenti magyarázat szerint értelmezendő.

Ad c) IX. A Bp. 94. §-a szerint a rendőri hatóságok és közlegek kötelesek a nem magánindít-

ványi cselekményeket' felhívás nélkül is nyomozni és feljelenteni.

A nyomozást a feljelentés megtétele után is folytatni; s különösen: 1. a bűncselekmény nyomainak épségben tartása; 2. a tettes vagy részes elrejtőzésének vagy megszüntetésének megakadályozása; 3. és a tényállás felfedezését végezt a szükséges intézkedéseket megtenni s ezekről a kir. ügyészséget sürgősen értesíteni tartoznak. Ha pedig a kir. ügyészség intézkedősége a bűncselekmények nyomainak megsemmisítésétől kellene tartani: a szükséges birói cselekmény teljesítése végett a legközelebbi kir. járásbíróság keresendő meg.

Ezen §. első bekezdése a csendőrőrsök köteletségévé teszi, hogy a hivatalból és értelemszerűleg a felhatalmazásra és kívánatra üldözendő bűncselekményeket is felhívás bevárása nélkül, tehát hivatalból nyomozák s a nyomozás eredményét az illetékes hatóságnak bejelentésük. Ez azért szükséges, mert a járásbíróság és a kir. ügyészség rendszerint éppen a rendőrhatalóságok és közlegek, a csendőrőrsök feljelentéseiből értesül a bűncselekmények elkövetéséről s ezen feljelentések beérkezése előtt nem is áll módjában a nyomozás iránt intézkedni. Ezért rendeli a Csend. Szolg. Ut. 97. §-a is oly találóan, hogy ha a csendőr, akár saját észlelése (pl. tettenérés, nyomonüldözés esetében) akár más uton oly értesülést nyer (besngás, feljelentés, panasz alakjában), melynek alaposága nem valószínűtlen; köteles a nyomozást hivatalból és haladéktalanul bevezetni s ennek folyamán megállapítani: 1. valóban lett-e bűncselekmény elkövetve; 2. ha igen: milyen az elkövetett bűncselekmény; 3. kik gyanúsíthatók alaposan ennek elkövetésével?

Amint látjuk, a Csend. Szolg. Ut. ezen §-a teljesen fedi a Bp. azon rendelkezését is, hogy

a nyomozás egyszerű gyanu, tehát besugás, vagy névtelen feljelentés alapján is bevezethető. Hiszen a nyomozásnak első sorban éppen azt kell tisztáznia, vajjon alapos-e a felmerült gyanu vagy sem? Ha a gyanu alaposnak bizonyul, az eset az illetékes bírósághoz a Csend. Szolg. Ut. 102. §. alapján feljelentendő; még az esetben is, ha a tettes kilétét kideríteni vagy az összes bűnfeleket őrizetbe venni nem is sikerült. Főleg ez utóbbi esetben lesz szükséges, hogy a nyomozás a Csend. Szolg. Utasítás 104. §-a értelmében a feljelentés megtétele után is folytattassék, még pedig: 1. a bűncselekmény nyomainak épségben tartása; 2. a tettes elrejtőzésének, megszökésének meggátlása; 3. más esetleg szükségessé váló intézkedések megtétele érdekében.

Ad 1. A bűncselekmény nyomainak épségben tartása rendszerint csak addig szükséges, amíg a nyomozást vezető hatóság ezeket a bizonyítás érdekében fel nem használta, vagyis jegyzőkönyvileg s helyszíni vázrajzzal, esetleg lemérés, gipszbe öntés, lefényképezés útján meg nem rögzítette. Olyan bűncselekmények nyomait, melyekre nézve a bírói vizsgálat megtartása a Bp. 103. §. szerint kötelező (halál, életfogytig tartó fegyház és 5 éven felüli börtön vagy államfogház büntetéssel büntetendő cselekmények) addig kell épségben tartani, még a bírósági vagy a szakértői helyszíni szemle megtartására hivatott bizottság a helyszínére kiszáll. Sürgős esetben a szükséges bírói szemle megtartása végett a legközelebb fekvő járásbíróóság már a nyomozást vezető szervek által keresendő meg. (Pl. forgalmas úton, kereszthez, vagy áradással fenyegető víz partján fekszik a hulla stb.) Minthogy a Bp. nem írja elő, hogy mikor kötelező a hatósági helyszíni szemle megtartása, hanem ezt a kir. ügyészség és a vizsgálóbíró belátására bizza; leg-

célszerűbb, ha a járőrök a tájékoztató jelentés-tételkor ez iránt kérdést intéznek a kir. ügyészhez.

Ad 2. A gyanusított elrejtőzésének vagy megszökésének meggátlása, a nyomozó szervek elsőrendű feladata, mert a legszebb nyomozás is kárba veszt, ha a beigazolt tettes kézrekerítése nem sikerül. A gyanusított szökési vagy elrejtőzési kísérlete a Csend. Szolg. Ut. 117. §. VI. fejezet b) pontja értelmében rendszerint elfogási okot képez, de hogy az elfogást foganatosíthassuk, előbb a szökést vagy elrejtőzést kell megakadályoznunk.

Ad 3. Más szükségessé váló intézkedések lehetnének: újabb tanúk vagy újabb tárgyi bizonyítékok beszerzése a Bp. 192., 210., 211—214. §-ok értelmében; esetleg a gyanusított menekülésének meggátlására vonatkozó intézkedések. Az ilyen fontos intézkedésekről a kir. ügyészség mindenkor tájékoztatandó.

A pótnyomozás a Csend. Szolg. Ut. 141. §-a szerint addig folytatandó, míg a tényállás eléggé ki nem derül, eléggé kiderített pedig akkor lesz a tényállás, ha ennek alapján a kir. ügyészség — a Bp. 83. §-a szerint — elhatározhatja: van-e helye a vádemelésnek vagy sem. Erről a kérdéssel az itt kifejtettek szerint a továbbiakban a Csend. Szolg. Ut. 104., 109. és 110. §§-ai is rendelkeznek.

Ad. c) X. A Bp. 96. §-a szerint a rendőri hatóság megidézhet és eskü kivétele nélkül kihallgathat mindenkit, akitől a kiderítendő ténykörülmenyek tekintetében felvilágosítást vár.

Ezt a jogot a Bp. kizárólag a rendőrhatalóságoknak biztosítja, anélkül, hogy a rendőrközögek tanukikérdezési jogát külön szabályozná, amire pedig nagy szükség lenne. A rendőrségi nyomozásnál ez a hiány ugyan nem érezhető annyira, mert itt a nyomozást s így a tanu-

kihallgatást is maga a hatóság végzi, s közegeivel csak kisebb jelentőségű rendelkezéseit hajtja végre. A csendőrségi nyomozásban azonban egészen másként áll a dolog. Az őrs (mint rendőri közeg) a nyomozásban teljesen önállóan jár el. Ilyképen nemcsak a kir. ügyészség és a járásbíróság közvetlen támogatását, hanem a járási székelyhelyeken kívül működő őrsök, még az elsőfoku rendőrhatalóság támogatását is nélkülözi. Ezek tehát csak a községi előljáróság közvetlen segítségére számíthatnak, mely a nyomozás szempontjából szintén rendőrhatalóságot képezvén, sürgős szükség esetén igen hasznos támogatója lehet az őrsnek. Így a Bp. 98. §-ban foglaltaknak megfelelően haldokló tanuk, sértek, terheltek jegyzőkönyvi kihallgatásánál, a változásnak kitett helyszími állapot jegyzőkönyvi megrögzítésénél, beismerő vallomásnak jegyzőkönyvbe foglalásánál, tűzrendészeti helyszíni szemle megejtésénél, tanuk megidézésénél, nemkülönben a bűnjel lefoglalásnak, a házkutatásnak és a személynomozásnak azon eseteiben, melyeknek saját kezdeményezéséből való fogantatására a csendőrség nem jogosult, pl. házkutatás tettenérés esetén kívül stb. Ezzel a támogatással a csendőrsőknek élniök is kell, hogy a Bp. ebbeli hiányos rendelkezését ellensúlyozzák.

Kívánatosnak látszik egyébként a csendőrsőknek a rendőrhatalóságok teljes nyomozó hatáskörével leendő felruházását, aminek legnagyobb akadálya az ily funkcióknál kötelező jegyzőkönyvvezés, mely alakilag és tartalmilag olyan szigorú feltételekhez van kötve, hogy ezek teljesítése az őrsüktől ma még nem kívánható. Ha azonban a feltételeket erre gondosan kiképeznénk, ez az akadály is megszűnnék s akkor az utasításon változtatni lehetne. A községi elől-

járóság ily irányú igénybevételéről a Csend. Szolg. Ut. több §-a intézkedik; így a 88. §, mely nem engedi, hogy a községi előljáróság a csendőrség nyomozásába beavatkozzék, de kötelezi ezt, hogy a csendőrségi eljárást ennek felosztására, az előbbi bekezdésben leírtak szerint elősegítse. Továbbá a 111. §, mely szerint a tanukat a járőr felkeresi, vagy a községi előljáróság útján a községhezához meghívhatja. Végül a 114. §, mely megismétli a 88. §-ban részletezett azon eseteket, melyekben a csendőrs a községi előljáróság támogatására van utalva.

Megjegyzem, hogy az előzetes letartóztatás tekintetében a községi előljáróságnak alig van nagyobb joga, mint a csendőrsnek, melynek a Csend. Szolg. Ut. 117. §-a tekintetében igen messzemenő jogot biztosít. A Bp. 97. §-ában biztosított azon jogot azonban, hogy a nyomozás színhelyén rakoncátlanokodó tanuk előzetes letartóztatásba helyezhetők és hogy a nyomozás színhelyén levőknek, az onnan való távozás megtiltható, vagy ők valamely megjelölt helyiségben való tartózkodásra utasíthatók, a csendőrszörök nem gyakorolhatják, mert erre a Csend. Szolg. Utasítás jogot nem ad. A gyakorlat azonban mégis oda fejlődött, hogy a tanuk szabad mozgását a nyomozás érdekében a csendőrszörök is korlátozhatják. Ha kivételesen rakoncátlan tanuk előzetes letartóztatása válnék szükségessé, ezt nézetem szerint csak a községi előljáróság fogantathatná, miért is szükségesnek tartanám, hogy az új Szolg. Ut. keretében az őrsparancsnokság mindazon jogokkal felruhássék, melyekkel a községi előljáróság bír.

Ad c) XI. A terhelt kihallgatására nézve a Bp. 132-140. §§-ai az alábbi fontosabb rendelkezéseket foglalják magukban: I. A 132. §. sze-

rint mindegyik terheltet külön és előszóval kell kihallgatni; 2. a 133. §. szerint a terhelt első kihallgatása alkalmával személyi viszonyai felől kikérdezendő; 3. megjelölendő előtte a terhére rótt bűncselekmény s megkérdezendő, kíván-e védelmére valamit előhozni; 4. a kérdések úgy adandók fel, hogy előadásának hézagai pótolva, ellentmondásai felvilágosítva legyenek; 5. ha pedig a terhelt oly bűncselekményt ismer be, mely miatt ellene eljárás nincs folyamatban; ez külön jegyzőkönyvbe veendő; 6. a 134. §. szerint, ha a terhelt kijelenti, hogy nem bűnös, de a vádra nézve nem kíván részletesen nyilatkozni, vagy ha tetteti magát, vagy felelni nem akar; figyelemzetetendő, hogy ezen viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy esetleg a védelem eszközeitől fosztja meg magát; 7. a 135. §. szerint a beismerés kieszközlése végett nem szabad a terhelttel szemben sem ígéretet, ámitást, fenyegetést, erőszakot használni, sem őt éjjeli kihallgatással tudatosan kifárasztani stb.; — 8. A 138. §. szerint két terhelt, egymással, vagy a terhelt egy-egy tanuval a nyomozás folyamán is szembesíthető, ha ellentmondó vallomásuk másképp nem tisztázható, vagy ha alaposan tartani kell attól, hogy ez a főtárgyaláson nem fog megtörténni, végül ha ezt a terhelt maga kívánja. 9. A 139. §. szerint a terhelt beismerése után is be kell szerezni bűnössége egyéb bizonyítékait is; 10. a 140. §. szerint pedig, ha a terhelt süket, de olvasni tud, a kérdéseket írásban kell hozzá intézni, ha pedig néma, de írástudó, felszólítandó, hogy írásbelileg feleljen; ha erre nem képes, olyan tolmács útján kérdezendő ki, aki magát vele meg tudja értetni.

A Bp. mindezen rendelkezései természetesen a terhelt kihallgatását végző rendőrhatalóságra, a vizsgálóbíróra és a járásbíróra vonatkoznak,

de minthogy a nyomozást teljesítő csendőrzárőrök is kötelesek a terheltet, helyesebben a gyanúsítottat kikérdezni, ezt nagyjából ők is a fentiek szerint teljesítik. Hiszen a Csend. Szolg. Ut. a Bp. ezen rendelkezéseit csaknem szószerint átvette. Az itt-ott mégis mutakozó eltérésekre az alábbiakban mutatok rá.

Ad 1. Mindegyik terheltet azért kell külön kihallgatni, nehogy egymás vallomását meghallgatván, a következők, az előzők nyomán valljanak. Ezt a Csend. Szolg. Ut. 112. §. első bekezdése is kifejezetten elrendeli.

A terheltnek előszóval való kikérdezése azért kötelező, mert a bírói eljárásban a Bp. értelmében közvetlenségnek és szóbeliségnek kell érvényesülnie, miért is célszerű, ezt az elvet már a nyomozásnál is követni.

Másrészt a gyanúsított szóbeli előadásra kényszerítve, könnyen ellentmondásba keveredhetik s ha erről az ellentmondásról meggyőzzük; beismerésre bírhatjuk. Kár, hogy ez az eljárás a Csend. Szolg. Ut.-ban kötelezően és részletesen előírva nincs, bár a kérdés elég fontos ahhoz, hogy az új szolgálati utasításba felvétsék.

Ad 2. A terhelt személyi viszonyainak pontos megállapítására s bejelentésére azért van szükség, hogy a bírói eljárás folyamán személyben való tévedés elő ne fordulhasson pl. azon esetre, ha a községben több ugyanolyan nevű egyén tartózkodik, vagy azon ritkább esetre, ha valaki más bűncselekményét önként magára vállalná. Erről a Csendőrségi Szolg. Ut. 103. §-a is rendelkezik.

Ad 3. Terhelttel a terhére rótt bűncselekmény oly terjedelemben, közlendő, hogy ez a nyomozás érdekeit ne sértse. Ezen közlés nélkül nem várhatunk tőle beismerő vallomást, sőt még védekezni sem tud. Ezt a Csend. Szolg. Ut. 43. §-a

is ugyanígy rendel, bár ennek a terhelt kikérdezését szabályozó 112. §-ban lenne a helye.

A terhelt azért szólítandó fel védelmének előadására, hogy az ellene felmerült gyanukok tarthatatlanságát, — ha erre képes, — beigazolhassa. Ez a nyomozás érdekében is áll, mert hiszen, — kizártnak nem tekinthető, — tévedés esetén, arra ad alkalmat, hogy a helytelen vágányra tévedt nyomozás, helyes irányba tereltesék. Ha pedig a terhelt védekezés közben valótlan állít, olyan ellentmondásba keveredhet, mely őt beismerésre indíthatja.

Ad 4. A terhelt előadásában mutakozó hézagok és ellentmondások pótkérdésekkel tisztázandók. Ezeket úgy kell hozzá intézni, hogy ellentmondását belássa, aminek rendszerint olyan nagy erkölcsi hatása szokott lenni, hogy beismerésre vezethet. Ezen eljárás körülírása is hiányzik a Csend. Szolg. Utasítás 112. §-ból, s szerintem ide felveendő lenne.

Ad 5. A Csend. Szolg. Ut. nem tartalmaz rendelkezést azon esetre sem, ha a gyanusított a nyomozás, illetve kikérdezés folyamán egy újabb bűncselekményt beismer. A csendőrség tagjai tudják ugyan, hogy az ilyen beismerés is nyomozás tárgyává teendő, de azért ezt mégis kifejezetten felveendőnek tartanám az új Csend. Szolg. Ut.-ba.

Ad 6. A nyomozás szinte holtpontra jut, ha a gyanusított egyre csak azt hajítja, hogy ő nem bűnös, de az ellene felmerült gyanuval szemben részletesen védekezni nem kíván, vagy ha betegséget szimulál, vagy felelni nem akar. Az ilyen magatartás teljes bizonytalanságban hagyja a nyomozót arra nézve, vajjon a bűneset valóban az általa elképzelt módon lett-e elkövetve. Ezért a jó nyomozó mindig törekedni fog arra, hogy

alkalmat adjon a gyanusítottnak az ő következtetései megcáfolására, mert ez a cáfolat fogja feltevése helytelenségéről őt meggyőzni s ez fogja arra ösztönözni, hogy a bűnügy kiderítését más feltevés alapján keresse. De ha a gyanusítottnak a feltevés megdöntése nem sikerült; ebből az látható, hogy a nyomozó helyesen következett. A nyomozónak tehát mindenképen arra kell törekednie, hogy a gyanusítottat a felmerült gyanura nézve nyilatkozásra bírja, s ha ez, az egyenes kérdésre válaszolni vonakodnék, kerülő úton, a tárgyra nem tartozó beszélgetéssel, kell őt nyilatkozásra bírni. Erre nézve célszerű lesz közlékenységre hajló hangulatát kivárni s ügyesen felhasználni. Ha mindezen törekvés kárbaveszne, arról kell a gyanusítottat meggyőzni, hogy ilyen magatartása gyanusíttatásban tünteti őt fel, anélkül, hogy az eljárást megakasztaná; továbbá, hogy ártatlanságát az által tudja legjobban igazolni, ha az ellene felmerült gyanut megcáfolja. E tárgyban a Csend. Szolg. Utasítás 112. §-a is hasonlóképen rendelkezik.

Ad 7. Vallomás kicsikarása céljából erőszak és fenyegetés alkalmazását azért tiltja a Bp., mert ez a törvény emberséges szellemével ellentekel; 2. mert ezt a vádlott és védője a főtárgyaláson a vád megdöntésére kihasználhatná; 3. mert ez által a nyomozó közeg abba a hibába eshetne, hogy a beismerésnek túlzott fontosságot tulajdonítván, a bűnösség egyéb bizonyítékainak beszerzésére nem fektetne kellő súlyt. A Csend. Szolg. Ut. 112. §-a is teljes határozottsággal tiltja az erőszak és fenyegetés alkalmazását s elrendeli, hogy a bűnösség egyéb bizonyítékai a beismerés után is beszerzendők. Sőt éppen abban kell a beismerés igazi jelentőségét felismerni, hogy ez a nyomozó közeget a bűnjelek (tárgyi

bizonyítékok) és a terhelő vallomások (személyi bizonyítékok) könnyebb beszerzésére vezetheti.

Ad 8. A Bp. 138. §. kifejezetten megengedi, hogy két-két terhelt egymással, vagy egy terhelt egy-egy tanuval a nyomozás folyamán is szembesítessék, ha a vallomásokban lényeges ellentmondás mutatkozik s ez másképp nem tisztázható; vagy 2. ha ezt a terhelt maga kívánja. A Csend. Szolg. Ut. 112. §-a a szembesítést tiltja, s csupán a felismerés céljából való szembeállítást engedi meg. A Szolg. Ut. ezen rendelkezése nem látszik indokoltnak s az új utasításba a Bp. tágabb engedménye lenne felveendő.

Ad 9. Erre a kérdésre az ad 7. pont alatt foglaltak adnak kimerítő választ.

Ad 10. Nincs rendelkezés a Csend. Szolg. Utasításban arra nézve sem, miként történjék a siketek, némák és siketnémák kikérdezése. A nyomozó járőrök a gyakorlatból tudják ugyan, hogy ez mi módon szokott foganatosíthatni, de nem ismerik a Bp. erre vonatkozó előbb hivatkozott rendelkezéseit, miért is ezeket a Csend. Szolg. Utasításba szószert felveendőnek tartanám.

Ad c) XII. A Bp. 141. §-a szerint előzetes letartóztatás rendelhető el: 1. tettenkapás esetében, ha a tettenkapott kiléte azonnal meg nem állapítható; 2. ha a terhelt megszökött, elrejtőzött, szökésre előkészületeket tett; vagy ha megszökésétől, azért mert állandó tartózkodó helye vagy rendes keresetforrása nincs, avagy, mert ismeretlen és magát igazolni nem tudja, vagy az alkalmazandó büntetésnek várható nagysága miatt tartani lehet; 3. ha bizonyíték forog fenn arra nézve, hogy a terhelt valamely részését, orgazdát, bűnpártolót, tanut, szakértőt hamis vallomásra bírni igyekszik; 4. ha a bűncselekmény nyomait megsemmisíteni, elrejtetni törekszik; 5. ha a terhelt nem magyar honos, s ala-

posan kell attól tartani, hogy szabadlábban hagyása esetében a hatóság újabb idézésére nem fog megjelenni; 6. végül ha az eljárás alatt újabb büntetett vagy vétséget követ el, vagy ezzel fenyegetőzik.

Az előzetes letartóztatás a személyes szabadságnak oly súlyos korlátozása, hogy ezt csak a vizsgálóbíró, esetleg a vádtanács, vagy az ítélőbíró és csak kivételesen, — ha a késelem veszéllyel jár — a járásbíró vagy a rendőri hatóság, és csakis írásbeli határozat alapján mondhatja ki. Az előzetes letartóztatás célja a terhelt elítélésének biztosítása lévén, ez mindig alkalmazásba veendő, ha a terhelt életkörülményei vagy magatartása miatt elítélhetése veszélyeztetve látszik.

A törvény nem sorolja fel, hogy mely bűncselekmények esetén mondható ki az előzetes letartóztatás, de kétségtelen, hogy ez csak büntett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétséggel nyomatékosan terhelt egyén ellen alkalmazható és pedig a vizsgálati fogsághoz hasonlóan, mégis azzal a különbséggel, hogy a vizsgálati fogság csak a vizsgálat elrendelése után, ez pedig már a nyomozás során s minden esetre a vizsgálati fogság előtt jön alkalmazásba. A rendőrközegek az előzetes letartóztatás alkalmazására feljogosító imperiummal nincsenek felruházva s ezért csak felettes hatóságukhoz való előállítását foganatosíthatnak.

A csendőrráéroknek és őrsparancsnokságoknak e tekintetben valamivel nagyobb hatáskörük van mint a rendőrlegénységnek, mert ők a Csend. Szolg. Ut. 117. §-a értelmében bizonyos személyeket „elfoghatnak” vagy „elővezethetnek.” Ez az elfogás és elővezetés sem azonos persze az előzetes letartóztatással, — mely huzamosabb fogvatartást jelent, — hanem lényegileg ugyanolyan

biztonsági rendszabályt képez, mint a rendőrségi előállítás. Hogy ez az előállítás két módon, a súlyosabb: úgynevezett „elfogás” és az enyhébb, úgynevezett: „elővezetés” útján foganatosítható, ez a lényegben nem változtat. Az elfogásra azért van szükség, hogy a veszélyes egyén szigorubban kezelhető legyen (megbilincselés) s ezáltal a legtöbbször nagy távolságra szóló zavartalan bekisérése biztosítható.

Az előzetes letartóztatás esetei a Csend. Szolg. Ut. 117. §-nak V. és VI. fejezetében vannak felsorolva, melyek a csendőrzőrt a tettenért vagy nyomatékos gyanúval terhelt egyén elfogására az esetben jogosítják, ha a késedelem veszéllyel jár. Az általuk elfogott, vagy elővezetett egyén azonban haladéktalanul azon hatóságához kísérendő, mely az előzetes letartóztatás elrendelésére a Bp. értelmében hivatva van.

Mint hogy a Bp. az előzetes letartóztatás eseteit egy §-ban sorolja fel, a nagyobb összhang kedvéért a Csend. Szolg. Ut. 117. §-nak erre vonatkozó V. és VI. fejezetét is egybe kellene foglalni és pedig ilymódon: Elfogandók azok, akik ellen az előzetes letartóztatás az alábbiak szerint kimondható. (Lásd az Ad c) XII. fejezet 1—6. pontjait.)

A Bp. 141. §-ban előforduló egyes fogalmak részletes magyarázatát itt mellőznöm kellett, mert ez túl hosszúvá nyújtaná jelen dolgozatomat. De egyébként is újat alig tudnék mondani, minthogy erre nézve Ambrózy Gyula ezredes úrnak a 117. §-ról írt füzeté részletes ismertetést tartalmaz.

Ad c) XIII.) A bűnjelek elkobzásáról és lefoglalásáról általában a Bp. 169. és 170. §-ai, levelek, táviratok és egyéb küldemények lefoglalásáról pedig a Bp. 171. és a 172. §-ai rendelkeznek. Ezen kérdésekkel feleslegesnek tartom itt

foglalkozni, mivel a Btkv.-ről írt zsebkönyvem 61. §-ánál ezt részletesen s a Csend. Szolg. Ut. szempontjából is feldolgoztam.

Ad c) XIV.) A Bp. 173—175. §-ai szerint a büntett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség gyanújával *terhelt háza stb.* átkutatható, ha alaposan vélelmezhető, hogy ez a tettes vagy részes kézrekerítésére, vagy bizonyítékok felfedezésére vezet.

Mások háza akkor kutatható át: ha a bűncselekményt ott követték el; ha a terhelt üldözésekben oda menekült, vagy ha ott fogták el; *ha igen nyomatékos tények valószínűvé teszik, hogy a tettes vagy részes, vagy a bűnjel ott megtalálható,* vagy ha a ház, lakás, illetőleg egyéb helyiség bírlalója rendőri felügyelet alatt áll.

Korcsmák, csárdák, kávéházak és azok a nyilvános helyiségek, melyekben tiltott szerencsejátékok üznek, vagy amelyek büntetésekre rendszerint rejtekhelyeül szolgálnak, kihágás esetén is átkutathatók.

A házkutatást tulajdonképpen azon hatóságoknak kellene foganatosítaniok, amelyek ennek megtartását elrendelték, de a hatóságok ezt, — a távolság okozta nehézségek miatt, — legtöbbször rendőrközegeikkel végeztetik, olymódon, hogy a házkutatás megtartására felhívást adnak ki. Mint hogy pedig a házkutatásnál a késedelem legtöbbször veszéllyel jár, a rendőri közegeket (tehát a csendőrörsöket is) önálló házkutatási joggal kellett felruházni. Ez az önálló házkutatási jog azonban, — a visszaélések elkerülése végett, — az alábbi szigorú feltételekhez van kötve: Önálló házkutatásra jogosultak a rendőrközegek és a csendőrörsök: a Bp. 180. §-a szerint: 1. ha tettenkapás esete forog fenn; mikor is a bűnösség kétségtelen bizonyítékainak (a bűnjeleknek) azonnali megszerzése érdekében a házkutatást

nemcsak a terheltnek, hanem még másnak házában is haladéktalanul meg lehet tartani. (Lásd Bp. 180. §. második bekezdését és 174. §-t.) és 2. ha a késedelem veszéllyel jár, vagyis, ha olyan a helyzet, hogy csakis a házkutatás rögtöni megtartása vezethet a tettes vagy részes kézrekerítésére, illetve a bizonyítékok megszerzésére. Ilyen esetek: a) ha a házkutatás a megszökött fogoly kézrekerítése végett szükséges; b) ha a járőr segélykiáltásra jelenik meg; c) ha a járőr nyomozás közben igen nyomatékos tények alapján kiderítette, hogy hová, illetve, hogy mely házba vagy helyiségbe vezetnek a bűncselekmény szálai s féltő, hogy a hatósági felhívás kiadásáig a tettesnek, vagy bűnjelnek nyoma veszne. Ezen három esetben is nemcsak a terhelt háza, hanem mások háza is átkutatható. Lásd Bp. 174. §-t. 3. Ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező a házkutatás megtartását maga kívánja, ami a gyakorlatban szintén olyankor szokott előfordulni, ha az illető feltételezi, hogy a tettes és a bűnjel még a házban van, azonban tartani kell attól, hogy a legkisebb késedelmeskedés esetén a tettesnek, részesnek vagy a bűnjelnek nyoma veszne. Pl. ha egy társaságban lopás lett elkövetve, és nem tudni, ki a tettes, illetve, hogy kinél van a bűnjel, ilyenkor a rögtöni házkutatással és személymotoszással lehet a tettest leleplezni. Ehhez azonban a házzal rendelkezőnek és a vendégeknak beleegyezése szükséges, akik a tényállást ismerik s a házkutatásért s a személymotoszásért a felelősséget vállalják. A rendőrnökök saját kezdeményezéséből azért nem tarthatna itt házkutatást, mert az eset előzményei s az egész tényállás előtte ismeretlen, nincs tehát birtokában azon nyomatékos „tényeknek“, melyek a más házában való kutatáshoz szükségesek. 4. Ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező rendőri

felügyelet alatt áll, szokásos büntettesként ismeretes, vagy elővezetése, illetve lebartóztatása el van rendelve. Ez utóbbi esetben már nem annyira a késedelemből előállható veszély, mint inkább a házzal rendelkező közártalmú volta miatt szükséges a házkutatás önálló és azonnali megtartása. Ez a gyakorlatban úgy oldható meg, hogy a rendőri közegek, kik időnkénti ellenőrzés céljából a rendőri felügyelet alatt állók házában amúgy is megjelenni tartoznak, itt alaposan körülnéznek s ha ilyenkor gyanus dolgokat észlelnének, (pl. idegen személyeket, gyanús ingóságokat stb. találnának elő), a gyanu felderítése végett azonnal megtarthatják a házkutatást. De persze csak indokolt esetben, hogy ez az eljárás zaklatásáá ne fajuljon. 5. Külön elbírálás alá esik a rendőrnökök azon joga, hogy a kereszmat, csárdákat, kéjházakat és más gyanús nyilvános helyiségeket kihágások esetén is átkutatathatják. Ezt már nemcsak a késedelemből előállható veszély és a házzal rendelkező gyanús volta, hanem a megelőzés érdeke is kívánja. Az ilyen helyeken keresendők ugyanis a szökésben levő gyanúsítottak, itt szövik a bűncselekmények terveit, itt rejtegetik a bűnjelket stb. Ezért szükséges, hogy ezen gyanus helyiségekben az ellenőrző hatóság közegei mentől gyakrabban megjelenjenek s indokolt esetben, házkutatást is tartsanak. De csakis indokolt esetben, hogy ez a zaklatás látszatát ne keltse s panaszokra okot ne adjon. Ilyen indokul az itt gyakran előforduló kihágásokat kell felhasználni.

A Csend. Szolg. Utasítás 120. §-ban a csendőrnökök házkutatási joga nagyjából fenti értelmezés szerint van előírva; az utasítás tehát a Bp.-al majdnem egyező rendelkezést tartalmaz, mégis az alábbi lényeges eltéréssel: A Bp. 173. §-a szerint

ugyanis a „gyanusított“ háza stb. már akkor is átkutatható, ha alaposan „vélelmezhető“, hogy a házkutatás a tettes vagy részes kézrekerítésére, vagy bizonyíték (bűnjel) felfedezésére vezet; még a Bp. 174. §-a szerint „mások“ háza a többi között akkor kutatható át, ha „igen nyomatékos tények“ valószínűvé teszik, hogy ott a tettes vagy részes, vagy a bizonyítékul szolgálható tárgy megtalálható. Ez más szóval azt jelenti, hogy a terhelt háza, — a terheltnek vagy a bűnjelnek kézrekerítése érdekében, — a rendőrközeg „alapos vélelme“, vagyis egyéni meggyőződése alapján is átkutatható; míg mások házának átkutatásához az egyéni meggyőződés nem elég, hanem ehhez „igen nyomatékos tények“ fentorgása is szükséges.

Ezek a nyomatékos tények olyankor, ha 1. a bűncselekményt ott követték el; 2. ha a terhelt tildözés közben oda menekült, vagy őt ott fogták el és 3. ha a ház bírlalója rendőri felügyelet alatt áll; természetesen fenn is forognak, s ezért ezen esetekben mások háza minden további mérlegelés nélkül átkutatható. Másként áll azonban a helyzet akkor, ha csak valószínűvé van téve, hogy a tettes, a részes, vagy a bűnjel mások házában megtalálható. Ilyenkor a járőrnek mérlegelni kell, elég nyomatékosak-e a felmerült tények, mert pusztá feltevés, egyéni meggyőződés nem jogosítja fel a házkutatásnak mások (nem a gyanúsított) házában való megtartására. Ez az eset a gyakorlatban nyomozás közben szokott előfordulni. Pl. A keréknyomok a lopás színhelyéről egy magányosan álló tanyához vezetnek. Itt a házkutatás megtartása előtt mérlegelni kell, hogy a felmerült „tények“ nyomatékosak, vagyis a gyanú alapos-e. Mérlegelendő lesz tehát: 1. biztos-e az, hogy a járőr a helyes keréknyomot követte; 2. feltételezhető-e a ház bírlalójáról,

hogy a nyomozott bűncselekményben része lehet; 3. az eddigi terhelt vallomások ezen gyanút megerősítik-e? Tény az, amit bizonyítani lehet, amit pedig bizonyítani nem tudunk, az csak feltevés.

Ez a különbség annyira fontos, hogy ennek véleményem szerint a Csend. Szolg. Ut. 120. §-ában is kifejezést kellene adni. Jelenleg csak a 121. §-ban van a mások házában eszközölhető házkutatásnak ezen esete körülírva, ami az áttekintés rovására esik. A két §-t össze kellene vonni s a Bp.-ál fenti magyarázat szerint teljes összhangba hozni.

Ad c) XV. A Bp. 176. §-a szerint átvizsgálhatók azon egyénen levő ruhák és egyéb tárgyak; 1. akit büntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhelt; 2. aki a hatóság előtt szokásos büntettesként ismeretes; 3. végül, aki nagy valószínűség szerint bizonyítékul szolgáló tárgyat rejt magánál. A törvény ugyan kifejezetten nem mondja ki, de a dolog természetéből következik, hogy a személymotoszás foganatosítható mindazok ellen is, akik ellen házkutatás folyik, feltéve, hogy a keresett bűnjel olyan, hogy egy személy ezt magánál rejtegetheti.

A Csend. Szolg. Utasításnak a személymotoszásról szóló 122. §-a nagyjából ugyanígy rendelkezik, de mégis néhány lényegesebb eltéréssel; és pedig: 1. a terhelt megmotoszását csak azon esetben írja elő, ha ez egyúttal elfogott, elfogandó, vagy elővezetendő is. Ez véleményem szerint nem célravezető rendelkezés, mert a nyomozás sikere érdekében sokszor olyan terhelt megmotoszása is szükségessé válik, aki egyébként sem nem elfogandó, sem nem elővezetendő. Pl. egy lopás vétségében nyomozó járőr megtudja, hogy az ellopott csekély értékű ingóság N., gya-

nusítottánál van, aki mint rendes lakással és foglalkozással bíró s eddig büntetlen egyén, emiatt nem lesz elfogandó; de azért az illetőt, ha tagad s a bűnjelt előadni vonakodik, mégis meg kell motozni, mert más mód a bűnjel biztosítására nem kínálkozik. Ezt az eljárást a Bp. meg is engedi s a csendőrségi gyakorlati szolgálatban sem lesz ez elkerülhető.

2. A rendőri felügyelet alatt álló egyének, vagy a szokásos büntetettek megmozgathatóságát a Csend. Szolg. Ut. szintén csak akkor engedi meg, ha őket ezen felül még büntett vagy vétség nyomatékos gyanuja is terheli. Véleményem szerint ez sem helyes rendelkezés, mert az ilyen egyének megmozgathatósága a nyomatékos gyanu felmerülése előtt is indokolt lehet. Az ilyen motozásnak ugyanis a rossz hírű koreszmák, csárdák stb. átkutatásához hasonlóan az a célja, hogy a még határozatlan irányban tapogatózó nyomozásnak határozott irányt szabjon s a felmerült gyanut tisztázza. Pl. a járőr egy betöréses lopásban nyomozva, a helyszíntől nem messze egy, — az útarokban alvó, — egyénre bukkan, kit igazoltat. Ekkor kiderül, hogy az illető a szomszédos gyártelep egyik rovtomultú munkása, aki a betörés idején lakodalomban volt éppen azon közösgben, ahol a betörés elkövetetett. Ezt az embert a járőr, — hogy a feltételezhető gyanut tisztázza, — megmozgathatja, jöllehet, az illető egyelőre sem nem elővezetendő, sem pedig nyomatékos gyanu nem terheli. Vagy tegyük fel, hogy ugyanezen eset legkitartóbb nyomozása dacára konkrét gyanu senki ellen fel nem merül, akkor a nyomozó járőr úgy segíthet magán, hogy a közösgben lakó összes szokásos büntetettekkel alibit igazoltat, s ha szükségesnek tartja, rajtuk személymozgathatóságot is fogantathat. Ezt a Bp. 176. §-a kifejezetten megengedi, s a csendőrrjárőrök is

rendszeresen gyakorolják, anélkül, hogy ez kellemtelen következményeket vonna maga után. Ezzel indokolható azon szokásos eljárás is, hogy pl. az előtalált kóborcigányokat a csendőrrjárőrök mindig megmozgathatják.

3. A Bp. 170. §-a szerint a bűnvádi eljárásban bizonyítékul felhasználható tárgyat a hatóságú közeg felszólítására, nemcsak a terhelt, hanem mindenki kiadni köteles, s ha ezt megtagadja, a keresett tárgy házkutatás útján szerzendő meg. Ezt a rendelkezést a 176. §. úgy egészíti ki, hogy az ellen, aki nagy valószínűség szerint bizonyítékul szolgáló tárgyat rejt magánál, személymozgathatóság is fogantatható. A Csend. Szolg. Utasítás 122. §-ának azon rendelkezése tehát, hogy személymozgathatóság csakis elfogott, elfogandó, elővezetendő vagy pedig nyomatékos gyanuval terhelt egyén ellen fogantatható; a Bp. idevágó rendelkezését nem fedi, s a gyakorlati szolgálat követelményeinek sem felel meg. Lássuk csak ennek igazolását egy gyakorlati példán: Mondjuk, hogy B. kölesön kéri A. zsebkését és ezzel egy gyilkosságot követ el s aztán, mintha mi sem történt volna, a bicskát a gyanúlan A.-nak visszaadja. A járőr ezt a nyomozás folyamán kideríti s A.-t a bicska előadására felszólítja, ez azonban, — egyetlen bilskájától rövid időre sem akarván megválni, — a kiadást megtagadja. A bicska személymozgathatóság útján lesz tőle őrizetbe veendő, bár őt részeség, vagy bűnpártolás nem terheli, s nem is elfogandó.

4. Végül a Csend. Szolg. Ut. 122. §-ával ellentétben kialakult állandó gyakorlat szerint az elfogott, elfogandó vagy elővezetendő egyén megmozgathatósága akkor is fogantatható, ha őt büntett vagy vétség nyomatékos gyanúja nem terheli ugyan, de feltételezhető, hogy támadásra alkalmas fegyvert, vagy szökésre alkalmas eszközt

rejteget, vagy pedig öngyilkossági szándékkal foglalkozik. Pl. ha a tanúként elővezetendő egyén kijelenti, hogy inkább megöli magát, semhogy az elővezetés szegényét túlélje; ezt a járőrnek meg kell motozni s a fegyverül használható bicskát tőle el kell venni, jóllehet büncselekmény nyomatékos gyanúja nem terheli. Ez a motozás azonban nem tekinthető a nyomozás érdekében álló bűnvádi cselekménynek, hanem egy egyszerű elővigyázati rendszabályt képez, melyet a járőr saját, vagy a fogoly, illetve elővezetendő biztonsága érdekében foganatosít. Az ilyen eljárás a jogos védelemmel határos, mely a tettenérés miatti elfogást foganatosító polgári személyt is megilleti; annál inkább jogosult erre a csendőrség.

Mínt hogy a személymotozás igen gyakori és nagyon fontos szolgálati eljárás, kívánatos lenne, hogy a Bp. rendelkezéseinek megfelelően kifejlesztött gyakorlat a Csend. Szolgálati Utasításban kifejezésre jusson.

Ad c) XVI. A tanukra vonatkozó rendelkezéseket a Bp. XIII. fejezete foglalja magában. Ezt feleslegesnek tartom itt részletesen újra tárgyalni, mert a kérdést részben ezen munka Ad c) IX.) pontjában, részben polgári Btkvi munkám 78., 213—226., 328. és 329. §§-ainál részletesen s a Csend. Szolg. Utasítással kapcsolatba hozva feldolgoztam.

Megjegyezni kívánom még, hogy a csendőrségnek a bűnvádi eljárásban való tevékenysége az elfogott vagy elővezetett gyanúsítottnak átadása, illetve a nyomozásról szóló feljelentés, tényvázlat, vagy a pótnyomozásról szerkesztett ügynevezett pótjelentésnek beterjesztésével megszűnik. Mégis bizonyára mindenkit érdekelni fog, hogy mi lesz a csendőrség által elfogott vagy feljelentett egyén sorsa a főbűntárgyalásig. Ezért szükségesnek tartom a bűnvádi eljárásnak a fő-

tárgyalásig terjedő folytatását, — legalább kivonatosan, s a rövidség és áttekinthetőség szempontjából kérdés és felelet alakjában, — alábbiak szerint ismertetni.

Mit csinál a kir. ügyészség a hozzá beérkezett feljelentésekkel és magánindítványokkal?

Bp. 92. §. 1. Haladéktalanul átvizsgálja ezeket; 2. ha szükségesnek látja, nyomozást vagy pótnyomozást rendel el; 3. vagy a vád képviselőt megtagadó határozatot hoz; 4. esetleg a bíróság elé megfelelő indítványt terjeszt elő: pl. vizsgálat, vizsgálati fogság, bírói szemle, hullaboncolás, bűnjelelőközbás elrendelése, nyomozólevél kibocsátása iránt stb., vagy vádiratot ad be a vádtanáchoz, vagy a vizsgálóbíróhoz; 5. az ügyet az illetékes polgári vagy katonai hatóságához átteszi.

Mikor fejeződik be a nyomozás?

Bp. 101. §. A nyomozás befejeződik: ha 1. a vizsgálat indítványozására, 2. a vádirat benyújtására, 3. az ügy áttételére, 4. a nyomozás megszüntetésére elegendő adat van.

A nyomozás megszüntetésének mik a feltételei?

Bp. 101. §. Megszüntetendő a nyomozás: 1. ha büncselekmény nem forog fenn, 2. ha a felhatalmazás vagy kivánat hiányzik, ha indítvány nem tétetett, vagy az visszavonatot, 3. ha a bizonyítékok hiánya, vagy azok nehéz megszerezhetése miatt az eljárástól eredmény nem várható.

Ki rendeli el a nyomozás megszüntetését és befejezését?

A kir. ügyészség; főmagánvád esetében pedig a rendőrhatalóság főnöke.

Ki értesítendő a nyomozás megszüntetéséről? 1. a gyanúsított; 2. a magánindítványt vagy feljelentést tett sértett.

Mi a vizsgálat célja?

Bp. 102. §. Azon adatok birói kiderítése és megállapítása, melyek alapján eldönthető: 1. van-e helye főtárgyalás elrendelésének, vagy 2. a bűnvádi eljárás megszüntetésének.

Miben különbözik a vizsgálat a nyomozástól?

1. A vizsgálat már birói eljárás lévén, csak „nyomatékos gyanú“ alapján rendelhető el, míg a nyomozás „egyszerű gyanú“ alapján is megindítható; 2. a vizsgálat részletkérdésekre nem terjed ki. A vizsgálat elrendelése vagy mellőzése iránt elsőfokúlag rendszerint a vizsgálóbíró határoz. A vizsgálat megszüntetése tekintetében védelejtés esetén: a vizsgálóbíró, más esetben a vádtanács, vagy az ítélő bíróság hivatott határozni.

Mikor kötelező a vizsgálat elrendelése?

Bp. 103. §. 1. Halál, vagy életfogytig tartó fegyházzal, vagy öt évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében; kivéve, ha tettenkapás esete forog fenn, vagy ha a terhelt a nyomozás adataival teljesen összhangban álló beismerést tett; 2. a törvényszék elé utalt más bűncselekmények és az 1. pontban felsorolt kivételek esetében is;

a) ha a kir. ügyészség indítványozza,

b) ha a vádat egyedül magánvádoló (akár fő, akár pótmagánvádoló) képviseli,

c) ha a terhelt oly körülményekre hivatkozik, melyek kiderítése céljából a vizsgálat a védelem előkészítése végett kívánatos.

A főtárgyalási tanács is elrendelheti a vizsgálatot, vagy annak kiegészítését; a vizsgálóbíró ezt csak indítvány esetén teheti.

Hol indítványozandó a vizsgálat elrendelése?

Bp. 104. §. Rendszerint a vizsgálóbírónál kell indítványozni. Az indítványban meg kell jelezni: 1. a bűncselekményt, melyre nézve; 2. a

személyt, ki ellen; 3. az okokat, melyek alapján a vizsgálat kéretik.

A nyomozás cselekményei mikor ismétlődnek a vizsgálat folyamán?

Bp. 117. §. 1. Hézagossá váltuk esetén, kétség, vagy homály eloszlatása végett, vagy ha oly bizonyítékokra vonatkoznak, melyek a főtárgyaláson nem lennének felvehetők.

Mily főmozzanatokra terjed ki a vizsgálat?

Bp. 118. §. A vizsgálat főbb mozzanatai: 1. a birói szemle, ha a bűncselekmény nyomokat hagyott hátra; 2. a szökésben lévő terhelt kézrekerítése; 3. a bizonyítékul szolgálható tárgyak őrizetbe vétele; 4. a terhelt; 5. a sértett; 6. a tanúk; 7. és a szakértők kihallgatása.

Mi a vizsgálóbíró kötelessége a vizsgálat befejezése után?

Bp. 129. §. Erről a feleket (vádoló, vádlott, esetleg védője) iratokat előterjesztése végett értesíteni s az iratokat a közvádolóhoz, esetleg a fővagy pótmagánvádolóhoz áttenni.

Mikor tartozik a kir. ügyészség a vádiratot benyújtani?

Bp. 254. §. Ha vizsgálat nem volt tartva, a kir. ügyészség, — mielőtt erre a nyomozás adatai elégséges alapot adnak, — a vádtanács elnökének tartozik benyújtani a vádiratot; ha pedig vizsgálat volt tartva, ennek befejezésétől számított 15 nap alatt a vizsgálóbírónál, vagy 1. a vizsgálat kiegészítése indítványozandó; 2. vagy a vádirat benyújtandó, vagy 3. a védelejtés bejelentendő. Az 1921. évi XXIX. t.-c. 8. §-a szerint azonban tettenkapás esetében a terhelt a kir. ügyészség elé állítandó, s ha a terhére rótt bűncselekmény a Btkv. 302. §-a alá eső testi sértéssé, vagy lopás, avagy orgazdaság büntetettévé minősül s a bizonyítékok rendelkezésre állanak; ez esetben a kir. ügyészség terheltet nyomozás nél-

kül, vádirat mellőzésével 3 napon belül a kir. törvényszék elé állíthatja.

Hová nyújtandó be a vádirat, ha csak nyomozás és hová, ha vizsgálat is volt tartva?

Nyomozás esetén a vádtanács elnökéhez; vizsgálat esetén pedig a vizsgálóbíróhoz nyújtandó be a vádirat.

Járásbíróági és Fb. ügyekben mi pótolja a vádiratot?

Bp. 522. §. Járásbíróági ügyekben a vádemelésnek alakszerűségéhez nem kötött módon való bejelentése, az ügyészi megbízott által, pótolja a vádiratot. Megjegyzendő azonban, hogy az ügyészi megbízott hatásköre nem azonos a kir. ügyészségével, miért is ez nem is adhat ki felhívást a nyomozásra. Ha ennek szüksége mutatkozik, akkor a járásbíróság rendelkezik a nyomozás megejtése iránt.

Fb. 5—15. §. A fiataikorúak bíróságánál a kir. ügyészség egyik tagja, mint a fiataikorúak ügyésze olyan módon képviseli a vádat, mint a járásbíróság előtt.

Mi a vádtanács, illetőleg a vizsgálóbíró kötelessége a vádirat benyújtása után?

Bp. 256. §. Azonnal határozni tartoznak az előzetes letartóztatás, illetőleg a vizsgálati fogás elrendelése, vagy megszüntetése iránt tett javaslat felett.

Hányféle módon határozhat a vádtanács a vádirat felett?

Bp. 262—264. §. Ötféle módon határozhat és pedig:

1. elrendelheti a nyomozás, vagy a vizsgálat kiegészítését;

2. az ügyet az illetékes hatóság elé utasíthatja;

3. a vádiratot elutasíthatja és az eljárást megszüntetheti;

4. az eljárást felfüggesztheti, vagy

5. vádhatározatot hoz.

Mit értünk a főtárgyalás előkészítése alatt?

Bp. 285. §. Ez alatt mindazon intézkedések megtételét értjük, melyek az ügy elbirálása, illetőleg a főtárgyalás megtartása végett szükségesek. Ilyenek:

1. az iratoknak a főtárgyalás elnökének való átadása;

2. a járásbírósnál fogva lévő terheltnek a törvényszék fogházába való átszállítása és

3. a főtárgyalás elnökéhez való elővezettetése s kihallgatása aziránt, nem kíván-e új bizonyítékot megjelölni. Mindezen intézkedések megtételére azon törvényszéki tanács elnöke van kötelezve, aki az illető bűnügyben a főtárgyalás megtartására ki lett jelölve.

Milyen elvek érvényesülnek a főtárgyaláson?

Bp. 301. §. A főtárgyaláson a szóbeliség és a közvélenség elve érvényesül, ami az által nyer kifejezést, hogy az elkövetett bűncselekmény a bíróság előtt drámai módon reprodukáltatik. (Az elkövetés módját a vádlott, a tanúk és szakértők szemléltetően bemutatni tartoznak.)